

LIBRIS

We know
books

SOFIA SEGOVIA

LACRIMI
de
CHIH LIMBAR

Traducere și note
VALENTINA GEORGESCU

LITERA
București

CUPRINS

ILSE

1. Fetița 13

ARNO

2. Băiatul și stindardele zburătoare..... 20

ILSE ȘI FAMILIA HAHLBROCK

3. Amintirile soarelui 35
4. Poveștile din grâul auriu 41
5. Legendara Wanda 48
6. Nici o sclavie nu seamănă cu alta..... 57
7. Imnul copiilor..... 62

FAMILIA SCHIPPER

8. Ca o frunză purtată de un fluviu 66
9. O să vină și ziua în care o să înțelegi totul..... 82

FAMILIA HAHLBROCK

10. O grămadă de semne rele..... 87
11. Uneori, e bine să nu găsești ceea ce cauți 99
12. Volksempfängerul nu minte niciodată 103
13. Freddy plânge în mijlocul grâului tunător..... 113
14. Trecutul nu trebuie dezgropat..... 124

FAMILIA SCHIPPER

15. Războiul verii	130
16. Gerul ucide răbdarea	141
17. Nimic nu oprește timpul	150
18. O mamă plânge în tăcere	156
19. Căzut	157

FAMILIA HAHLBROCK

20. Să fii silitoare, Ilse	161
21. Lupii iernii	167
22. Bietul Freddy	174

FAMILIA SCHIPPER

23. Sfârșitul războiului	179
24. Pierdut	181
25. Altundeva	188
26. Durerea	190

FAMILIA HAHLBROCK

27. Bunica	194
28. Atunci când socoteala nu iese	198
29. Urletul	208

FAMILIA SCHIPPER

30. Rugul deșertăciunilor	215
31. Adevăruri ascunse	230
32. Războiul nu-i părăsește niciodată pe soldați	237
33. Războiul intră pe ușa din față	244

FAMILIA HAHLBROCK

34. Unu, unu, unu	246
35. Tic-tac, Wanda	253

36. Fiecare univers pentru el.....	260
37. Lista.....	268
38. Cu blândețe, jucăuș și în cuvinte simple.....	282
39. Orele.....	285
40. Ceva mai rău decât singurătatea	297

FAMILIA SCHIPPER

41. Invazia armatei de gheață.....	310
42. Zidurile orașului Königsberg	319
43. Declarați oficial bărbați	328
44. Și mai multe fragmente.....	336

FAMILIA HAHLBROCK

45. Priviri.....	348
46. O sosire	360
47. Lumină	367
48. Cuvintele pe care le folosim.....	373
49. Trei zile de tăcere.....	380
50. Povești pierdute.....	386

FAMILIA SCHIPPER

51. Vecinii.....	390
52. Duminică.....	403
53. Prăbușirea zidurilor.....	417

FAMILIA HAHLBROCK

54. Promisiuni false.....	418
55. Blestemul Evei.....	424
56. Kaiser și lupii.....	427
57. Cu mâinile goale.....	431

58. Gâștele..... 435
59. Întotdeauna trec de două ori..... 438
60. Să mori iarna 446

FAMILIA SCHIPPER

61. Ultimul german..... 448

FAMILIA HAHLBROCK

62. Istorie 456

JANUSZ

63. Rămas-bun 459

ARNO

64. De la Königsberg la Kaliningrad..... 472
65. O ușă separatoare..... 481

ILSE

66. Păpușa pierdută..... 492

JANUSZ

67. Povara..... 498

ARNO

68. Uriașul pădurii 505
69. Cinstește-ți maica..... 515

WANDA

70. Crăciunul..... 525

ILSE

71. Povești..... 532

JANUSZ

72. Lacrima de chihlimbar.....	535
--------------------------------	-----

ARNO

73. Un străin	542
---------------------	-----

KARL SCHIPPER

74. Texas.....	547
----------------	-----

75. Franța	553
------------------	-----

ILSE ȘI ARNO

76. Două drumuri se întâlnesc.....	557
------------------------------------	-----

77. Copiii lacrimilor de chihlimbar	572
---	-----

<i>De la Königsberg la Monterrey</i>	<i>575</i>
--	------------

26 ianuarie 1936 – 25 martie 1938

1. FETIȚA

La prima gură de aer, viața doare.

Cum să nu plângi în clipa în care lumina îți izbește ochii pentru prima oară, sau în care simți pentru prima oară pe piele adierea aspră a aerului? Cum să nu plângi atunci când plămânii ți se umplu cu oxigen rece, iar tu habar n-ai ce-i asta, sau atunci când sunetele dulci, care obișnuiau să ajungă la urechile tale imersate, ajung dure, nefiltrate? Cum să nu protestezi dacă lumea devine infinită și nu face nimic ca să-ți cuprindă trupul care, până în ziua aceea, fusese atât de bine cuprins, atât de strâns îmbrățișat în întunericul catifelat dinăuntrul mamei tale?

Fata începea să se adapteze, chiar să se bucure de viață în brațele mamei, când o duseră la biserică să-i dea un nume.

În ziua în care totul era abia la început, în care ea și poporul ei habar n-aveau că zilele le erau numărate, habar n-aveau de botezul focului ce avea să șteargă numele țării lor de pe fața pământului, apa sfințită îi binecuvântă fruntea și stropi pământul Prusiei Orientale. Încă din 1918, mândra Prusie rămăsese separată de Germania – nu prin propria-i vrere, ci prin pedeapsa ce-i fusese impusă de lume. Iar locuitorii ei, inclusiv

acea fetiță abia botezată, fuseseră ostracizați ca o așchie desprinsă de trunchi: ești, dar nu ești, aparții, dar aproape că te-am uitat. Tânjeau după frații lor din vest – separați de mare, dar și mai mult de uscat. Separați de fostele lor teritorii, care fuseseră cândva tot Prusia și ele, dar pe care lumea hotărâse acum să le intituleze Coridorul Polonez.

În ziua în care fetița a fost botezată cu apă, mai era mult până la botezul focului, dar în deceniile ce aveau să urmeze, lumea avea să se chinuiască să înțeleagă ordinea evenimentelor, importanța variabilelor, să apeleze la minți luminate care să atribuie vina și să determine cât de cruzi fuseseră vinovații. Uneori, avea să amuțească, sperând să-i facă pe oameni să uite cât de intolerabilă fusese crima. Alteori, avea să promită că cele întâmplare n-aveau să se mai repete. Rareori avea să se pomenească faptul că acea promisiune mai fusese făcută o dată, iar apoi fusese încălcată după ce agresorul, înfrântul, fusese pedepsit.

Fetei avea să-i placă mereu numele care i se alesese, însă în ziua aceea preotul îl rosti fără pic de solemnitate, însoțindu-și vorba de o revărsare bruscă de apă rece. Numele era al ei pentru vecie, grație acelei ape și a mii de binecuvântări, însă șocul produs de răceala de gheață era brutal și-i stârni fetei urlete care nu mai încetară până la sfârșitul slujbei.

Părinții ei sărbătoriră într-un fel care nu fusese posibil la vremea botezului fiicei lor mai mari. Cât de mult se schimbaseră lucrurile în cinci ani, se gândiră ei în timp ce așezau masa pentru șase musafiri, cu mirosul delicios al fripturii de găscă plutind de jur împrejur. Cât de în urmă rămăsese foametea de pe vremea copilăriei și a tinereții lor! Cât de bine ales era cancelarul lor, care salvase Germania!

În același timp, undeva departe, o jurnalistă din Franța, pe nume Madame Titayna, realiza un prețios interviu cu taciturnul lor lider, care se exprimase astfel: Nu există german care să vrea războiul. Ultimul ne-a costat două milioane de morți și șapte milioane și jumătate de răniți. Chiar și dacă am fi fost victorioși, nici o victorie n-ar fi meritat un asemenea preț, a declarat el, iar ea s-a întors în țara ei, convinsă că nici bărbatul acela și nici poporul lui nu erau o amenințare pentru pace.

Cancelarul voia pace și la fel voiau și părinții lui Ilse. Hartwig și Wanda Hahlbrock supraviețuiseră pustiirii războiului care trebuia să pună capăt tuturor războaielor. Acum nu mai voiau decât să-și vadă fiicele crescând ferice. Și credeau, în sfârșit, că era posibil. Trei ani cu Führerul, trei ani de ordine, trei ani cu un prezent lipsit de foamete și cu un viitor plin de promisiuni. Și astfel, o fiică nouă și mult iubită. Ilse.

Doi ani și două luni mai târziu, deși nu-și amintea nici de durerea nașterii și nici de apa înghețată a botezului, Ilse era deja un ghemotoc de cunoștințe dobândite, căci copiii nu învață niciodată atât de mult ca în primii trei ani de viață. Învață, trăiesc, dar nu-și amintesc niciodată să fi învățat ori trăit.

În vremea aceea îi descoperi Ilse pe oamenii micii ei lumi izolate, învață să-și dea seama când anume o frământa foamea, dar și să fie răbdătoare: mâncarea venea până la urmă – mama ei avea grijă de asta; nu trebuia să plângă, pentru că învățase, printre multe altele, cuvintele *îmi, este și foame*. În acei primi ani, învață că mașina de gătit emana o căldură plăcută de la distanță, dar că ardea atunci când ea, Ilse, se apropia mai mult. Învață să stea în picioare, să meargă, să urce trepte și să le coboare. Învață să spună lucrurilor pe nume. Să-și spună

ei pe nume: Ilse Hahlbrock. Deși numele de familie încă făcea să i se împleticească limba.

De asemenea, învăță că nu trebuia să plângă, pentru că lacrimile nu făceau decât s-o enerveze pe mama ei, care-i spunea mereu: Ilse, noi nu plângem. Descoperi ce însemna să-și dorească ceva ce nu-i aparținea – păpușa surorii i se părea mai frumoasă decât a ei –, dar și cum să renunțe și să se mulțumească, în cele din urmă, cu ceea ce avea, fără să se plângă.

În vremea aceea, învăță să se teamă de găște și de câini, deși nimeni nu înțelegea de ce: Kaiser nu mușcă, Ilse. E băiat bun, poți să-l mângâi.

Dar fetița avea motivele ei să se teamă, deși nu și le amintea.

Pentru că, pe vremea când Ilse avea doar doi ani, existase o împrejurare – o ocazie rară – în care fetița ieșise din casă neobservată de mama ei și se apropiase de lac, atrasă de un găgâit.

Cu o seară înainte, părinții îi promiseseră să-i arate curând bobocii de găscă, dar Ilse nu știa ce însemna *curând*, așa că i se păruse că trecuse o eternitate de la promisiunea aceea. Prin urmare, plecă singură, cu gândul să se joace cu bobocii și să-i încălzească; lacul îngheța mereu, iar dacă ea ura apa rece, se gândea că și ei simțeau la fel.

Însă găștele îi dejuacă planurile. De cum văzură un pui de om apropiindu-se, se năpustiră spre el, bătând din aripi, până când ajunseră pe uscat. Pe urmă o luară la fugă spre fetiță, găgâind.

Ilse nu era născută ieri, așa că știa diferența dintre blândul *Ilse* pe care îl auzea atunci când reușea să stea liniștită mai mult timp și să-și lase mama să lucreze în tihnă, și acel *Ilse!* ce răsuna în toată casa ori de câte

ori ea refuza să intre în cadă, era strigată sau mânca tot salamul.

Așa știi Ilse cu certitudine că acel găgâit nu era o formă de salut. Simțind din senin în stomac o greutate ca de plumb, se răsuci pe călcâie și o rupse la fugă pe cât de repede îi îngăduiau piciorușele ei de fetiță în vârstă de numai doi ani și trei luni.

În timp ce fugea, înăuntrul ei crescuseră un țipăt puternic, care făcu să i se încleșteze gâtul și care apoi i se revărsă în tot trupul, fără putința de a-i ieși vreodată de pe buze.

Ilse știa – de unde știa? – că găștele erau mai rapide decât ea, că aveau s-o prindă din urmă, s-o muște, să-i smulgă carnea și chiar părul.

Nu îndrăzni să privească în urmă.

Schnell laufen! Fugi repede! își spuse ea. *Schnell, schnell laufen!*

Simțea pe glezne răsuflarea fierbinte a păsărilor infuriate.

Apoi îl văzu cu coada ochiului pe Kaiser apropiindu-se în mare viteză, enorm, formidabil. Dacă s-ar fi întors, Ilse ar fi văzut câinele aruncându-se între ea și atacatorii ei înaripați, dar fetița nici măcar nu întoarse capul. Cu privirea ațintită în față, nu simți decât coada alsacianului atingându-i picioarele și, intrată în panică, i se păru că de fapt o atinseseră colții lui imenși.

În mintea înspăimântată a lui Ilse, câinele se alăturase stolului care o urmărea, *ham, ham, ham*-ul lui amestecându-se cu *ga, ga, ga*-ul găștelor. Așa că fetița prinse să alerge și mai repede.

Se refugie în hambar, mirată că nu fusese prinsă, și acolo, în întuneric, simți că inima i se potolea încetul cu încetul. Timpul trecu, iar Ilse fu copleșită de o nouă teamă: că mama avea s-o descopere și să scoată

acel *Ilse!* sever al ei, cel pe care îl folosea ori de câte ori fetița ei era neascultătoare. *Nein, Ilse. Nicht allein.* Vorbele mamei erau lege în casa lor: Nu ieși niciodată singură afară, *Ilse.*

Dacă n-ar fi fost stomacul ei, marea motivație, și-ar fi petrecut seara acolo, poate chiar toată noaptea. Dar foamea o convinsese să se întoarcă și să-și înfrunte soarta. Și pentru că, atunci când îi era foame, *Ilse* nu putea să se gândească la altceva, mintea ei uită ceva ce trupul n-avea să uite niciodată: motivul fricii ei de găște și de câini.

Ceea ce i se păruse o eternitate fetiței fusese, de fapt, doar o jumătate de oră. Mama, ocupată să brodeze șortulețele și micile salopete ale fiicelor ei, nu-i observase deloc absența, crezând că amândouă fetele trăgeau un pui de somn. *Ilse* nu comentă, mărgininu-se să devoreze pâinea prăjită unsă cu untul cremos pe care îl făceau la fermă. Pe urmă se jucă toată după-amiaza cu *Irmgard*, sora ei mai mare, care se îngrijea de ea (și o împiedica să iasă singură din casă) cât timp mama lor cosea, țesea, broda, făcea curat și gătea.

După ce sosi tatăl lor, fetița știu că venise vremea cinei, iar asta era bine, fiindcă ei i se făcuse foame din nou. Mama le dădu *Sauerkraut*¹ cu cârnați de vită, care era mâncarea preferată a lui *Ilse.*

Dar apoi fetița îl văzu pe *Kaiser*, care intră în casă doar după ce îl chemă tatăl lor. Câinele se holbă – ca și cum, se gândi *Ilse*, ar fi vrut s-o mănânce. Așa că ea, al cărei trup avea să rețină în el pe vecie țipătul din acea

¹ Preparat tradițional german, constând în varză proaspăt fermentată, cu textură crocantă și gust distinct, acru, care poate fi consumat atât crud, cât și gătit, fiind utilizat adesea ca garnitură pentru cârnați sau carne de porc, dar și ca ingredient în diverse feluri de mâncare

după-amiază, își pierdu orice poftă de mâncare și se refugie în brațele tatei.

Într-adevăr, Kaiser avea foame în priviri, dar fără nici o legătură cu Ilse. Câinele se uita cu jînd la cârnați, simțind că merita o medalie pentru eroism, pentru că se pusese între găște și fetiță, pentru faptul că se luptase, lăsându-se ciugulit de ciocurile ascuțite ale acelor demoni cu pene.

Kaiser așteptă răbdător, dar cina se sfârși fără ca cineva să-i dea și lui măcar un codru de pâine uscată. Nu că Ilse ar fi îndrăznit să-și apropie mâna de botul acela enorm, fremătător. Și, oricum, deși era încă foarte speriată, nu îndrăzni să lase nici măcar o firimitură nemâncată. Dacă mama ei ordona *Alles essen!*, fetița știa că trebuia să lingă farfuria, nu alta.

Ilse n-avea să știe niciodată că evenimentele din 25 martie 1938 fuseseră interiorizate înăuntrul ei mai mult ca instinct decât ca amintire conștientă. Nici nu putea să-și imagineze cum avea să fie gravată ziua aceea în amintirile poporului ei – nu pentru că o fetiță prusacă fusese fugărită de niște găște, ci pentru că stăpânul destinului țării lor se afla la Königsberg, unde își prezenta mai clar intențiile în fața germanilor și a lumii întregi.

Arno

25 martie 1938

2. BĂIATUL ȘI STINDARDELE ZBURĂTOARE

Era pentru prima oară în viața lui când ajungea la Königsberg, însă în ziua aceea, când împlinea trei ani, el nu știa asta. Nici n-avea să-și amintească vreodată de febra pregătirilor pe care familia lui le făcuse ca să petreacă timpul departe de mica lor fermă.

În dimineața aceea nu trebui să-l trezească nimeni. Era cel mai mic dintre cei patru copii și încă urma regula pe care o cunoșteau toți copilașii din clipa în care se nășteau: ziua începea atunci când se trezeau ei.

Mai întâi copilașul, pe urmă mama, pe urmă soarele. Apoi cucurigul cocoșului și mugetul văcuței care cerea să fie mulșă, urmate de tata, care o ajuta pe mama la ușurarea cornutei care, odată trezită, nu se mai oprea din mugit. Iar apoi se trezeau ceilalți din familie, deși ei și-ar fi dorit să mai stea un picuț cu capul pe pernă, să mai pătrundă un pic de lumină pe fereastră înainte să fie nevoiți să deschidă ochii.

Dar așa ceva era imposibil: o nouă zi sosise și, odată cu ea, obișnuita agitație de la ferma familiei Schipper.

Desigur că acum, când avea trei ani, Arno nu-și mai începea ziua vărsând lacrimi. Le lăsase în urmă după ce descoperise cuvintele care-i trebuiau.

Mutter! Vater! Ich möchte mein Frühstück!

Dimineața începu așa cum începeau mereu diminețile: cu mezinul familiei cerându-și micul-de-jun și cu ceilalți tânjind să mai stea puțin în pat. Urmară treburile zorite ale fermei, iar în cele din urmă, eleganța: îmbrăcați în cele mai bune haine de duminică, plecară cu toții la oraș.

– E o zi istorică și e și ziua ta de naștere, Arno! spuse Karl, tatăl lui, în timp ce-și încheiau cu toții nasturii paltoanelor.

Deja era 25 martie, dar, prin acele părți, primăverii îi lua mult până să priceapă asta. Cu puțin noroc, puteau să aibă parte de un pic de soare la amiază. Cu puțin noroc, era posibil să nu ningă nici pe scurtul drum până la Königsberg, nici la întoarcere.

Arno se molipsi și el de entuziasmul fraților săi mai mari, care înțelegeau ocazia mai bine decât el. Pentru Fritz, în vârstă de opt ani, și pentru Johann, de șapte, care se considerau călători cu experiență, ziua promitea mai mult decât orice trăiseră ei până atunci, mai mult decât lucrurile care le plăceau de fiecare dată când tatăl lor îi ducea la oraș: casele luxoase și clădirile cu ferestre mari, clopotele Catedralei Frauenburg, străzile pietruite, cele șapte poduri, jocurile din grădinile Castelului Königsberg. Toate astea păleau în fața evenimentului istoric din ziua aceea. Se așteptau să uite până și de ispita marțipanului *Schwärmer* modelat în forme de fructe, din care gustau în rarele ocazii în care tatăl lor avea bani, timp și chef, toate deodată.

Deși călătoreau mult în comparație cu Arno (care nu plecase niciodată mai departe de împrejurimile fermei) și cu Helga (pe care, fată fiind, chiar dacă era mai mare, tatăl ei n-o lua niciodată la oraș atunci când avea de lucru